

МАЙСТРИ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА ПОЛТАВЩИНИ

*Рекомендаційний список
літератури*

Департамент культури і туризму
Полтавської обласної
державної адміністрації
Полтавська обласна бібліотека для
юнацтва імені Олесея Гончара

Майстри народного мистецтва Полтавщини

Рекомендаційний список літератури

Полтава – 2021

Полтавщина – колыска українства, «серцевинна земля», ментальне, ландшафтне та мовне мірило нашої країни. Протягом віків формувалось те, що саме ці терени подарували українській державі левову частку ключових постатей історії, культури, літератури, науки й техніки. Полтавський край став першоджерелом натхнення багатьох поколінь народних митців. Завдяки генетичній пам'яті та поклику пращурів, майстри народної творчості усвідомлюють свою унікальність як носіїв етнічного коду образотворчої мови українців.

Неповторний світ рушників і вишиванок, виконаних переважно «білим по білому» і пастельними кольорами в поєднанні рослинного та геометричного орнаментів із застосуванням в одному виробі до кількох десятків видів технік вишивок та обробок, із використанням конопляного, лляного полотна, маркізету та батисту творять видатні майстри: Григорій Гринь, Ніна Іпатій, Надія Вакуленко, Алла Кісь, Віра та Сергій Забори, Ольга Загорко, Олена Коршунова, Ганна Гойда, Лариса Пілюгіна, Людмила Акамсіна. Цей перелік можна продовжувати й продовжувати.

Побутує міф, що полтавські вишивки, якщо були кольорові, то лише пастельних відтінків. Проте по музеях є чимало зразків, котрі виконані вирізуванням, лиштвом у насичених синьому (індиго), коричневому, сірому, чорному та інших кольорах. На жаль, вишитий червоними нитками, багатьма швами полтавський рушник, на якому здебільшого зображено квітуче Древо з пташками, став недоступний для створення жінками через складність та тривалість роботи. Тому заповнили помешкання кольорові квітки – гладдю, хрестиком чи ворсовою килимовою технікою, втрачено ритуальне, сакральне, обрядове значення вишивки; зостався тільки декор.

Народні картини відображають обрядові сцени, народно-пісенні образи, героїку козаччини, гоголівських персонажів, в цьому жанрі працюють такі неперевершені майстри Михайло Онацько, Іван Новобранець, Наталія Дігтяр, Гана Матвієнко та інші.

Окрему нішу займає гончарство, традиційні глечики, бутили, макітри, тарелі, кухлики, барильця, баклаги, пастівники, горнятка, миски, горщики

створюють золоті руки талановитих і самобутніх гончарів Олени Мороховець, Валентини та Івана Лобойченків, Олександра та Анатолія Шкурпелів, Олексія Іванюка і Наталії Корф-Іванюк. На весь світ відомі імена видатних гончарів-наставників Василя Омеляненка, Михайла Китриша, Миколи Пошивайла, Ганни Діденко.

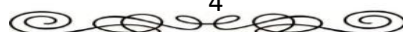
«Звіриний світ» опішнянських майстрів – ліплені леви, барани, цапи, бики, коні, птахи втрачають свою основну функцію – бути місткостями для рідини. Цю функцію поступово гублять і такі вироби, як барила, куманці, тарелі, банки. Невичерпна фантазія автора творить неможливе: місткість для води чи вина перетворюється в руках художника в декоративну станкову скульптуру.

В ключі витинанок, які філігранно витяті ножицями та вирізані ножом із кольорового паперу, працюють майстри Тетяна Ваценко та Дмитро Король. В цьому році Тетяна Ваценко отримала звання «Заслужений майстер народної творчості України».

А ще є різьблення по дереву, писанкарське мистецтво, ляльки-мотанки, вибійки, ручне ткацтво.

У XVIII ст. Полтавщина стає одним із центрів українського килимарства. Тут виготовляються двобічні безворсові килими, коци, гобелени. Визначальна особливість рослинних килимів Полтавщини – їх чудовий, уміло підібраний колорит. Поєднання блакитних, золотаво-жовтих, білих, зелених, синіх, ніжних ясно-брунатних кольорів створюють

неповторну красу, яка досягалася за допомогою природних барвників.

Килими Полтавщини XVIII – поч. XX ст. за розмаїттям мотивів, манерою і прийомами передачі можна порівняти з найвисокохудожнішими виробами такого роду в світі.

У 20-30-х рр. XX ст. у всіх раніше діючих осередках ткацтва були створені артілі: імені 14-річчя Жовтня (Диканька), ім. К. Цеткін (Решетилівка), «Червоне проміння» (Нові Санжари).

Більшість із артілей об'єднали, реорганізували у фабрики та художньо-виробничі об'єднання у 1960-х. Решетилівська фабрика художніх виробів ім. К. Цеткін стає головним осередком художнього ткацтва регіону. Тут багато років плідно працювала майстер народного мистецтва, лауреат Національної премії імені Т. Г. Шевченка Надія Бабенко (1926-2009). Робота відомої ткалі – килим «Дерево життя» прикрашає Блакитну залу штаб-квартири ООН у Нью-Йорку (авторський повтор знаходиться в етномистецькій експозиції Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського). Знаний художник килимів – директор цієї фабрики у 1962–2003 рр., народний художник України, лауреат Національної премії імені Т. Г. Шевченка Леонід Товстуха (1930–2010). Найвиразніше виявилися мистецькі здібності майстра в композиціях орнаментально-тематичних килимів «Пори року», «Квіти пам'яті» (посвята жертвам Чорнобиля), «Святковий».

Кінець XX та початок XXI ст. внесли свої корективи: економічна криза згубно вплинула на роботу підприємств, які поступово занепадали й закривалися. Прийшов час індивідуальної творчості професійних майстрів, які працюють у народних традиціях: Олександр Бабенко, Ольга та Олександр Левадні, Василь Кріль, Петро Шевчук, Євген Пілюгін, Василь Деркач, Сергій Вакуленко.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Авторська та колекційна лялька Вікторії Балясної / М. Пісцова // Край. – 2012. – № 98 (черв.). – С. 17.
- Анненкова А. Віра-майстриня з Малих Будищ / А. Анненкова // Дачник. – 2020. – № 26 (лип.). – С. 14.
- Белько О. Опішненський горщик мандрує по світу / О. Белько // Слов'янський збірник. Вип. 6. – Полтава: Слов'янський клуб, 2007. – С. 367-372.
- Белько О. Традиція в часі (на прикладі гончарства) / О. Белько // Слов'янський збірник. Вип. 7. – Полтава : Слов'янський клуб, 2008. – С. 206-210.

- Бойко А. Український рушник: засіб національного виховання і витвір народного декоративно-ужиткового мистецтва (на прикладі полтавського вишиваного рушника) : навч.-метод. посіб. / А. Бойко., В. Титаренко. – Полтава : Верстка, 1998. – 72 с.
- Брусенський О. "Маю крила за плечима..." / О. Брусенський // Демократична Україна. – 2019. – 26 лип. – С. 12.
- Васецька А. Лялька-мотанка: іграшка й оберіг : [з виставки робіт нар. умільців] / А. Васецька // Зоря Полтавщини. – 2013. – 23 серп. – С. 18.
- Віценя Л. Білим по білому, як мороз по шибках : [про знану майстриню вишивки О. К. Великодну] / Л. Віценя // Зоря Полтавщини. – 2014. – 25 квіт. – С. 18.
- Віценя Л. Глобальні проблеми й епохальні здобутки гончарства / Л. Віценя // Зоря Полтавщини. – 2008. – 15 лип. – С. 3.
- Вовк К. Анастасія Пилипенко: "Варто лише раз спробувати – і все: вишивання захоплює тебе назавжди" / К. Вовк // Голос громади. – 2020. – 30 жовт. – С. 5.
- Гаврилова Л. І тинок, і млинок : [виготовлення іграшок, лялькарство в краї] / Л. Гаврилова // Край. – 2010. – № 72 (квіт.). – С. 5.
- Гординська Р. Полтавські ляльки-обереги, які роблять нас добрішими / Р. Гординська // Полтавська Думка. – 2013. – 25 квіт. – С. 5.
- Гординська Р. Ляльки-обереги Наталії Бортнікової / Р. Гординська // Зоря Полтавщини. – 2013. – 26 берез. – С. 3.
- Грінченко Ю. "Ніколи не беруся за роботу з поганим настроєм – мої ляльки повинні мати гарну енергетику" / Ю. Грінченко // Решетилівщина UA. – 2020. – 16 квіт. – С. 7.
- Данилець О. Українська автентика чекає на дієву опіку держави : на Полтавщині відбувся всеукраїнський семінар майстрів народних художніх промислів / О. Данилець // Урядовий кур'єр. – 2021. – 7 верес. – С. 6.
- Денисенко Г. Їхня зброя – на кінчику голки, а творять вони обереги для нації : [22 травня цього року полтавські вишивальниці передали Шевченківському національному заповіднику в Каневі плід своєї праці – 33 вишиті портрети Кобзаря і його вигадані цитати] / Г. Денисенко // Вечірня Полтава. – 2019. – 26 черв. – С. 11,13.
- Дігтяр Н. Лялька-мотанка своїми руками / Н. Дігтяр // Зоря Полтавщини. – 2011. – 18 листоп. – С. 12.
- Дмитренко Л. Народне мистецтво Диканщини / Л. Дмитренко // Край. – 2010. – № 79 (листоп.). – С. 20.

- Дяченко І. Ікони, мальовані ниткою : [у Полтавському меморіальному музеї імені Панаса Мирного відкрилася виставка ікон глобинської майстрині Марії Філоненко. Це її перша персональна виставка в обласному центрі] / І. Дяченко // Полтавський вісник. – 2009. – 17 квіт. – С. 8.
- Жовнір Н. "Вишивана моя Україна" / Н. Жовнір // Село Полтавське. – 2016. – 9 черв. – С. 12.
- Жовнір Н. Мрії та гротескні ляльки Валерія Бондаренка / Н. Жовнір // Зоря Полтавщини. – 2014. – 18-21 жовт. – С. 10.
- Жовнір Н. У її руках ніби співає кольорова нитка : [вишивальниця Олена Коршунова, мешкає і працює в смт Решетилівка] / Н. Жовнір // Село Полтавське. – 2016. – 23 черв. – С. 16.
- Жовнір Н. У свої 85 років Юлія Карпова вишиває і, вишиваючи, співає... / Н. Жовнір // Село Полтавське. – 2016. – 27 жовт. – С. 16.
- Жовнір Н. Таких вишиванок, як у "Світового майстра" Лариси Пілюгіної із Решетилівки, не знайти ніде / Н. Жовнір // Село Полтавське. – 2016. – 15 груд. – С. 9.
- З досвіду роботи по підтримці й розвитку гончарства Опішні в другій половині ХІХ - на початку ХХ століть : методичні рекомендації. – Опішня : [б. в.], 1989. – 61 с.
- Іванов Ю. "У нашій родині не заведено було відпочивати, не тримаючи в руках голки..." : [Олена Скрипник створює вишиті мініатюрні прикраси] / Ю. Іванов // Решетилівщина UA. – 2020. – 23 січ. – С. 7.
- Іванов Ю. Знаній майстрині з Полтавщини виповнюється 70 років. Лариса Пілюгіна створила близько тисячі вишитих робіт / Ю. Іванов // Полтавський вісник. – 2019. – 10 жовт. – С. 7.
- Іоффе О. Ляльки полтавської майстрині приносять щастя та удачу / О. Іоффе // Полтавський вісник. – 2019. – 25 лип. – С. 20.
- Кісіль Г. Українська вишивка. Портрети видатних людей Полтавщини / Г. Кісіль. – Полтава : Дивосвіт, 2007. – Вип. 2. – 41 с.
- Кісіль Ю. Предтеча "Решетилівської весни" : [про районне свято народної творчості, яке відбувалося в 1990 - 1994 роках] / Ю. Кісіль // Решетилівщина UA. – 2020. – 10 верес. – С. 6.
- Кісіль Ю. Вишивальниця Олена Василенко: [творчий і життєвий шлях талановитої майстрині] / Ю. Кісіль // Решетилівщина UA. – 2021. – 14 жовт. – С. 6.
- Кісіль Ю. Надія Бабенко та її "Дерево життя" / Ю. Кісіль // Решетилівщина UA. – 2021. – 30 верес. – С. 6.

- Коргун М. Моя техніка різьби і точіння / М. Коргун. – Полтава : Верстка, 1999. – 88 с.
- Корнева В. Берег душевного затишку / В. Корнева // Зоря Полтавщини. – 2011. – 27 трав. – С. 17.
- Корнева В. Вовняні "персонажі" Олени Сенік / В. Корнева // Зоря Полтавщини. – 2018. – 17 серп. – С. 8.
- Корнева В. У реальному світі іграшок / В. Корнева // Зоря Полтавщини. – 2011. – 16 верес. – С. 4.
- Корнева В. Щасливі ляльки Наталії Сенік / В. Корнева // Зоря Полтавщини. – 2017. – 16 черв. – С. 8.
- Король Н. У Полтаві відкрилася виставка двох майстринь : [про Ваценко Тетяну Федорівну та її доньку Тетяну] / Н. Король // Коло. – 2017. – 4-10 трав. – С. 16.
- Кохан В. Повернув із забуття : [про науковця Націон. музею-заповідника укр. гончарства в Опішному В. Міщанина] / В. Кохан // Літературна Україна. – 2006. – 28 верес. – С. 6.
- Кравченко О. Вишивана сорочка як символ віри : [виставка майстрині А. Кісь] / О. Кравченко // Вечірня Полтава. – 2021. – 25 серп. – С. 10.
- Кравченко О. Відкриття виставки поєднали з майстер-класом і презентацією календаря / О. Кравченко // Полтавський вісник. – 2011. – 5 серп. – С. 17.
- Кравченко О. "А на цих рушниках : [родинна виставка вишиванок Марії та Анни Серікових] / О. Кравченко // Край. – 2016. – № 151 (листоп.). – С. 6.
- Кузнєцова М. Цілує сонце рушники : [про самод. майстриню-вишивальницю з м. Полтави Г. Лифар] / М. Кузнєцова // Зоря Полтавщини. – 2009. – 22 груд. – С. 4.
- Кучеренко О. Бизнесмен из Полтавы победил на Международном конкурсе кукольников / О. Кучеренко // Вечірня Полтава. – 2012. – 21 листоп. – С. 16.
- Лукаш О. Наталка Тютюнник: "Вишивка ручної роботи – вона жива... Вона дихає. В ній є душа" : [Натака-Полтавка, успішний фермер, майстриня і просто жінка, яка своїм мистецтвом підкорює світ] / О. Лукаш // Село Полтавське. – 2020. – 5 листоп. – С. 5.
- Метка Л. Економічне становище опішненських гончарів наприкінці ХІХ - на поч. ХХ століття / Л. Метка // Український керамологічний журнал. – 2002. – № 3. – С. 10-16.
- Міщанин В. На спогад про гончаря Лаврентія Онищенка : (до 100-річчя

- від дня народження) / В. Міщанин // Український керамологічний журнал. – 2003. – № 1. – С. 158-160.
- Міщанин В. Словник гончарів Глинського, Малих Будищ, Старих Млинів, Хижняківки. Матеріали до Національного словника "Українські гончарі". Книга 1. / Віктор Міщанин. – Опішне : Українське Народознавство, 1999. – 368 с.
  - Міщанин В. Малобудищанське колгоспне гончарство (1930-ті – 1950-ті роки). – Миргород : Верстка, 2010. – 56 с.
  - Народне декоративно-ужиткове мистецтво Полтавщини. – Полтава : ПП Торяник В. А., 2007. – 40 с.
  - Обереги Полтавщини : [про майстриню ляльок Олену Хорошун] // Край. – 2017. – № 160 (серп.). – С. 6.
  - Ольховська Л. Ляльковий світ Надії Юрченко / Л. Ольховська // Край. – 2015. – № 129 (січ.). – С. 8.
  - Погрібний М. Від драмгуртка у Семенівському дитсадку – до гучних овацій в культурній столиці України : [неймовірні історії успіху наших земляків – С. Мамона] / М. Погрібний // Вісник Семенівщини. – 2021. – 29 жовт. – С. 5.
  - Пошивайло О. Заснування Українського керамічного товариства : [Опішне] / О. Пошивайло // Український керамологічний журнал. – 2001. – № 1. – С. 83-91.
  - Пошивайло О. (Олесь) Гончарська столиця України / О. (Олесь) Пошивайло. – Опішне : Українське Народознавство, 2000. – 72 с.
  - Пошивайло О. (Олесь) Ілюстрований словник народної гончарської термінології Лівобережної України (Гетьманщина) / Олександр (Олесь) Пошивайло. – Опішне : Українське Народознавство, 1993. – 280 с.
  - Прасольченко Н. "Не лілуйся, дівонько, рушник вишивати..." : [історія створення артілі вишивання і ткацтва ім. К. Цеткін та про клуб вишивальниць "Берегиня" (Шишаки)] / Н. Прасольченко // Зоря Полтавщини. – 2012. – 21 листоп. – С. 3.
  - Проблеми та шляхи розвитку народного мистецтва Полтавщини : збірник статей за матеріалами науково-практичної конференції 11-12 липня 1998 року. – Полтава : Камелот, 1999. – 80 с.
  - Разумович С. Ляльковий світ Сніжани Зімарєвої / С. Разумович // Зоря Полтавщини. – 2014. – 5 груд. – С. 15.
  - Рахно К. Хтонічний символізм глини у традиційній культурі Полтавщини кінця ХІХ - початку ХХ століття / К. Рахно // Край. –

2006. – № 21. – С. 14-15.

- Самохвалов В. Маргарита Пічугова збирала в собі таланти всієї родини / В. Самохвалов // Полтавський вісник. – 2011. – 1 квіт. – С. 5.
- Семенова О. Народні ремесла українців Середньої Наддніпрянщини в кінці XIX – першій половині XX ст. : [в т. ч. розглядаються дослідження полтавців В. Василенка, М. Арандаренка, С. Лисенка, А. Богдановича і ін.] / О. Семенова // Українознавство. – 2012. – № 2. – С. 113-118.
- Стовбун П. "Я творча особистість до кінчиків пальців" : [інтерв'ю; раписала Я. Каспир-Худько] / П. Стовбун // Голос громади. – 2020. – 20 берез. – С. 5.
- Супрун Т. Роль Полтавського губернського земства в розвитку народних ремесел краю / Т. Супрун // Полтавський краєзнавчий музей: збірник наукових статей 2004 р. – Полтава, 2005. – С. 369-379.
- Титаренко В. Курдяєва Ярина Федорівна (1899-1968) : [укр. нар. вишивальниця, вироби якої експонувалися на виставках у Полтаві, Києві, Парижі (1937)] / В. Титаренко // Титаренко В. Українська нар. вишивка у творах полтавських майстринь. – Полтава : ПП «Інарт», 2008. – С. 78.
- Титаренко В. Москівець Тетяна Олександрівна : [майстер машинної та ручної вишивки] / В. Титаренко // Титаренко В. Українська нар. вишивка у творах полтавських майстринь. – Полтава : ПП «Інарт», 2008. – С. 65-66.
- Титаренко В. Пілюгіна Лариса Михайлівна : [художниця вжиткового мистецтва, з 1973 р. – викладач Решетилів. худож. ПТУ] / В. Титаренко // Титаренко В. Українська нар. вишивка у творах полтавських майстринь. – Полтава : ПП «Інарт», 2008. – С. 66-68.
- Титаренко В. Сівакова Варвара Іванівна : [укр. нар. вишивальниця, вироби якої експортувалися в Японію, США, Канаду] / В. Титаренко // Титаренко В. Українська нар. вишивка у творах полтавських майстринь. – Полтава : ПП «Інарт», 2008. – С. 78-79.
- Титаренко В. Теряник Лідія Іванівна : [укр. нар. вишивальниця, роботи якої експонувалися в Києві, Москві, Болгарії, Польщі] / В. Титаренко // Титаренко В. Українська нар. вишивка у творах полтавських майстринь. – Полтава : ПП «Інарт», 2008. – С. 80-81.
- Титаренко В. Об'єкти праці з українських народних ремесел : навчально-методичний посібник / В. Титаренко. – Полтава : Верстка, 2001. – 148 с.

- Титаренко В. Українська народна вишивка у творах полтавських майстринь / В. Титаренко. – Полтава : ПП «Інарт», 2008. – 212 с.
- Ткацтво : українське народне мистецтво. – Полтава : Дивосвіт, 2015. – 12 с.
- Українське гончарство: Національний культурологічний щорічник. За роки 1996-1999. Кн.4 / За ред. О. Пошивайла. – Опішне : Українське Народознавство, 1999. – 656 с.
- Фурман В. С. Полтавські самоцвіти: Фотонарис. – Харків : Прапор, 1982. – 46 с.
- Ханас О. Двоє полтавців зібрали найбільшу в Європі колекцію старовинних японських ляльок : [В. Бондаренко та О. Нужний] / О. Ханас // Полтавський вісник. – 2015. – 2 січ. – С. 18.
- Ханас О. Ляльки-реборни повернули Олександра Піддубного до життя / О. Ханас // Полтавський вісник. – 2013. – 6 верес. – С. 23.
- Ханко В. Дещо з царини решетилівського ткачування та вишивання / В. Ханко // Слов'янський збірник. Вип. 2. – Полтава : Слов'янський клуб, 2003. – С. 143-149.
- Черпакова Л. Звання майстрів кличе до жертвовної праці : [про виставку "Народне мистецтво Полтавщини", присв. 20-й річниці обл. осередку Нац. спілки майстрів нар. мистецтва України] / Л. Черпакова // Край. – 2012. – №103 (листоп.). – С. 4-5.
- Чуб М. Вишивку "білим по білому" готують на включення до нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО / М. Чуб // Решетилівщина UA. – 2020. – 29 жовт. – С. 3.
- Шафорост В. У Полтаві презентували виставку робіт Алли Кісь : [17 серпня у Полтавському літературно-меморіальному музеї імені Івана Котляревського відбулося урочисте відкриття персональної виставки ручної вишивки члена Національної спілки майстрів народного мистецтва, носія елемента нематеріальної культурної спадщини України "Технологія вишивки "білим по білому" Алли Кісь] / В. Шафорост // Решетилівщина UA. – 2021. – 19 серп. – С. 4.
- Ярошенко Г. "Лялькарське мистецтво дається мені нелегко. Але не займатися цим уже просто не можу" / Г. Ярошенко // Вечірня Полтава. – 2014. – 19 берез. – С. 12.
- Ярошенко Г. "Чи не всі мої ляльки володіють якимось талантом, бо я люблю, коли людина талановита" / Г. Ярошенко // Вечірня Полтава. – 2018. – 28 берез. – С. 24.

Майстри народного мистецтва Полтавщини

Рекомендаційний список літератури

Упорядник: Юлія Новоселецька

Редактор
Комп'ютерна верстка
Комп'ютерний набір
Відповідальна за випуск

Н. Фенько
Т. Базир
Ю. Новоселецька
С. Сичова

Підписано до друку 18.11.2021. 12 стор. Тираж 2 прим.

Обласна бібліотека для юнацтва імені Олеся Гончара
36039, м. Полтава. вул. Гончара, 25а

<http://libgonchar.org>

E-mail: pobugonchara@ukr.net

